

М-р Александар Ковилоски¹

М-р Ивана Стоименовска²

ЛИЧНОСТА НА ПРЕСТАПНИКОТ

УДК:343.95-027.21

1.04 Стручна статија

Апстракт

Главната тема во овој краток текст е прашањето за криминалниот ум и криминалното однесување – дали можат да се предвидат и на кој начин може да се работи на нив. Авторите истакнуваат дека дури и да ја пронајдеме поврзаноста помеѓу личноста, социјалната средина и криминалот и да го употребиме ова познавање за да го спречиме овој процес, во реалноста не е толкулесно. Нивниот став за изгубената алка во денешното административно општество, која се однесува на неадаптирањето на теоријата со практиката, ни дава можност да сфатиме дека криминалното поведение не може да биде потценето со низа површни истражувања. Имајќи го предвид тоа, тие ни даваат пример за начинот на работата со престапниците – теориски и практичен, со цел да се дојде до промена на нивното поведение. Истражувањето на криминалната личност ни го дава одговорот дека „нормалното“ општество го смета криминалното

¹Вработен во секторот за ресоцијализација во КПУ „Идризово“, каде што го спроведува третманот на ресоцијализација на осудените лица. Дел од работната група што во 2014 година ја изготви Општата криминогена програма на Р. Македонија. Официјален извршувач и обучувач на затворскиот персонал во Р. Македонија за спроведување когнитивно-бихејвиоралната терапија. Обучувач на затворскиот персонал во Р. Македонија за планирање на затворската казна и за менаџирање затворенички конфликти. Магистер по социологија на културата на филозофскиот факултет при универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

²Вработена како психолог во приемното/опсервационо одделение на Секторот за ресоцијализација во КПУ „Идризово“. Дел од работната група што во 2014 година ја изготви Општата криминогена програма на Р. Македонија. Официјален извршувач и обучувач на затворскиот персонал во Р. Македонија за спроведување когнитивно-бихејвиоралната терапија. Обучувач на затворскиот персонал во Р. Македонија за планирање на затворската казна и за менаџирање затворенички конфликти. Магистер по социјална и правна психологија на универзитетот „Св. Климент Охридски“ во Софија, Бугарија.

однесување како „нешто“ надвор од нас. Како пенолози, тие го истакнуваат фактот дека работата со криминалното поведение во теорија и во практика (преку размена на идеи и размислувања меѓу теоретичарите и емпиричарите) мора да биде пример за создавање добра работа и добри резултати во современото општество.

Клучни зборови: криминален ум, криминално однесување, осуденик, ресоцијализација, програми во затвор, казна.

ЛИЧНОСТА НА ПРЕСТАПНИКОТ – ТЕОРИЈА И РЕАЛНОСТ

Личноста на престапникот

Изучувањето на криминалната личност како субјект на криминалното однесување е, всушност, централното научно прашање во психологијата. Негова цел е да се разбере таа комплексност на психолошки состојби што ја определуваат субјективната неопходност и можноста за извршување некое казнено дејство од страна на човекот. Изучувањето на личносните претпоставки на криминалното однесување е неопходно за реконструирање на психолошката страна на генезата на извршеното дејство, разбирањето на неговите мотиви и цели, како и на целосната психичка констелација на криминалното дејство.

Според индивидуалните особености во однос на подготвеност на дадена личност да изврши кривично дело, се дозволува да се определат неколку типичности на криминогеност, каде што се опишува нивната психолошка особеност.

1. Првиот тип се карактеризира со тоа што подготвеност на дадено лице да изврши кривично дело е продукт на постоење определени криминални предиспозиции, тензии што постојано ја поттикнуваат личноста на извршување криминално дејство. Извршувајќи конкретен криминален акт, поттикнат од криминалната предиспозиција, престапникот во тоа открива несвесна компензација на чувството на незадоволство, го разредува внатрешниот притисок, а потоа

испитува задоволство, се наситува. Оваа личносна криминогеност има индивидуална содржина, односно е резултат на начинот на живот на личноста, неговото животно искуство, биографијата итн., што од своја страна се одразува навидот и на начинот на извршување на кривичното дело, изборот на жртвата и соодветните услови за неговото извршување.

2. Вториот тип криминална интенција е формираниот криминален менталитет на личноста. Криминалниот потенцијал тука се изразува според тоа дека личноста веќе се идентификувала со криминалното дејство како модел за социјално однесување, така што пред него нема веќе избор на варијанти за дејствување во конкретна ситуација.

3. Третиот тип криминогеност на личноста се изразува со формирањето криминална алтернатива, која се реализира само во постоење соодветни социјални услови. Тоа означува дека личноста избира криминален варијант на однесување кога има сигурност дека тој ќе биде ефективен од гледна точка на постигнување на конкретните цели и, истовремено, ќе има гаранција за својата безбедност.

4. Четвртиот тип криминална интенција на личноста на криминалецот се јавува принудно, под надворешен притисок и внатрешно спротивставување на реализирањето на криминалниот акт. На пример, тоа се случува кога субјектот ќе осознае дека му недостигаат легитимни средства за задоволување на актуелните потреби, но истовремено невозможно е повеќе да се одлага соодветно дејство. Овде, престапникот испитува внатре во субјективното пространство на личноста контраоднос кон сопственото криминално дејство.

5. Петтиот тип се карактеризира со постоење склоност кон импулсивно извршување противзаконски дејства, кои се појавуваат во форма на афективни реакции во специфични услови и ситуации. Таа импулсивна реакција може да се изрази со агресивен облик и со причинување телесни повреди на жртвата или, пак, со извршување крајби. Таква реакција може да се случи во случај на релативна емоционална состојба на личноста, но и во невропсихичка возбуда (афект, стрес) или во изменета функционална состојба на психата како резултат на употреба на психоактивни супстанции.

6. Криминалното однесување на личноста е поврзано со прифаќање на престапната цел и на средствата под влијание на идентификацијата на личноста со криминалната група. Од ова произлегува делумна рамноправност на неговите мотиви со тие на заедницата. Повеќе се мисли на комфорност отколку на императивност на однесувањето.

Особениот момент во тој контекст на анализа е поврзан со рецидивизмот на криминалната личност. Целта на психолошкото изучување на личноста во овој случај е да можат да се прогнозираат неговите дејства по извршувањето на криминалното дејство врз основа на анализа на неговото криминално искуство, авторитетот во криминалната средина, интелектуалните способности, психофизичките способности и емоционалната конзистентност. Треба да се забележи дека рецидивизмот не може да се изведе механички од која било од посочените криминогени констелации, тука е прашање на конкретна анализа на целосната личност како историја.

Кога во психологијата станува збор за личност, секогаш се бара начин таа да биде позитивистички презентирана. Тоа се прави преку дефинирање некаква структура на личноста. проблемот е во тоа што нема единствено разбирање за таа структура – личноста е доволно комплексна за да биде сведена до неколку основни димензии. За психолошката страна во однос на структурата на личноста, како прв структурен елемент, акцент се става на темпераментот. Темпераментот ги претставува динамичките аспекти на функционирањето на личноста. Темпераментот е формата на личноста, енергетското пространство на личноста: тоа се силата, отпорноста, флексибилноста, експлозивноста, експанзивноста. Темпераментот е една од категориите што се најчесто експлоатирани во психологијата. Колку и да е шематско делењето на темпераментите на четири типа и две димензии, тоа се зачувало во современата наука. Во однос на темпераментот, застапено е убедувањето (по некакви општествени норми) дека посилните темпераменти, како што се сангвиничниот и флегматичниот, се подостојни и социјално позначајни од условно слабите (секако, тоа е илузија, но, за жал, е реалност). На пример, силните типови темперамент се едни од предусловите за формирање ефективна криминална личностна диспозиција. Тоа е особено карактеристично за лицата што извршуваат престапи против личноста. Колеричниот темперамент има јасни корелации со криминалните дејства од

насилен тип, што е поврзано со неспособноста на таквите лица да имаат свесна контрола врз однесувањето во конфликтни ситуации.

Друга психолошка страна на која ѝ се обрнува внимание во однос на структурата на криминалната личност се емоциите. Важно е да се забележи дека понекогаш човекот живее само за да чувствува. Тоа е особено суштинско кога станува збор за користењето психоактивни супстанции. Професионалните убијци ги користат психоактивните супстанции за да можат да бидат вистински самите за себе. Емоцијата истовремено катализира и инхибира. Таа ги катализира силата, постоењето на индивидуалното битие, а, од друга страна, истовремено ги инхибира стравот, вината и тензијата. Од друга страна, тука се криминалните дејства што се директно засегнати од емоцијата. Обично станува збор за бурна емоционална реакција, каде што личноста не може свесно да се контролира. Треба да се забележи дека емоциите како индивидуална конституционалност имаат место во генезата на криминалната личност. Станува збор за специфичност на емоционалната констелација каде што доминираат две заемно поврзани карактеристики. Од една страна, нискиот праг на емоционална сензитивност, а друга страна, липсатана конзистентност на емоционалната реакција. Во суштина, емоцијата е независна и доминантна, и таа тешко се контролира. Идејата да може да се регулира индивидуалното однесување на личноста е во тоа дека секоја димензија се компензира и се моделира од друга, и на тој начин се добива оптимално ниво на одговорност за сопствените дејства. Од психолошка гледна точка, однесувањето треба да се управува од самопознанието што се презентира во крајна сметка од Егото. Меѓутоа, нема момент во кој човек може да каже дека се самопознава целосно, бидејќи човечкото суштество постојано се менува. Криминалната личност во своето Егоја носи недозволеноста на криминалното дејство, но тоа Егонема регулативни функции. Самопознанието е неопходно за личноста, за да може во следниот миг по актот на самооценување Егото да започне од позиција на тоа што е или тоа што бил. Со појавата на Егото започнува (таканаречено) завршувањето на личноста. Тој процес ја опфаќа адолесценцијата и преминува во зрелата младост. Со појавата на конзистентното ЕГО, личноста го завршува своето структурирање и ја придобива својата целовитост. Односно, просто кажано, ја завршува својата предисторија и ја започнува вистинската историја што таа ја создава сама. Токму тоа е полната казнена одговорност кај полнолетните и ограничената казнена одговорност кај неполнолетните.

Аспекти од практичната работа со престапникот

Што треба да се направи со луѓето што го имаат прекршено законот?(Cullen, Gendreau, 2000:111)

Серијата „Криминални умови“, која се емитуваше на еден македонски телевизиски канал, имаше цел да прикаже како специјалната единица од ФБИ навлегува во умот и во начинот на размислување на криминалецот. Со пристапувањето кон проучување на мотивите, социо-економскиот бекграунд и историјата на личноста, списокот на осомничени би се намалувал сè додека не се стигне до извршителот на кривичното дело и до неговото апсење. Што значи „криминален ум“ и дали постои таква категорија?

За да се тргне кон проучување на лицата за кои веруваме дека се различни од нас во смисла на степенот и начинот на почитување на законот³, треба да започнеме од причините поради кои овие лица пројавиле такво поведение. Како причина за појава на „криминалниот ум“, некои ги наведуваат генетските predispozicii, а други сметаат дека, по дефиниција, тој е создаден (освен кај лицата со ментален хендикеп) од општеството и дека тој ја манифестира неговата несовршеност што во одредени случаи излегува на површина. Работата со осудениците во затвор не мора да значи работа со криминални умови, бидејќи примарните осуденици често го немаат инкорпорирано тој систем на вредности што ги оддалечува од позитивните општествени текови. Меѓутоа, со другите осуденици се работи со постојани обиди да се навлезе во нивната психа. Се подготвува специјализирана криминолошка, психолошка и социјална анамнеза што од повеќе аспекти дава комплетен преглед на состојбата на лицето што е сторител на кривичното дело. Ротман вели дека „осудениците се луѓе без навики, зловни намери и девијантни страсти, кои, како дел од нивната реформација, мора да бидат научени на покорност“ (Rothman, 1971:579). Колку и да е вулгарна, оваа дефиниција за осудените лица укажува една вистина што ние несвесно сме ја прифатиле – сите ние што сме надвор од затворот се имаме покорено на системот. Етикетирањето дека „останатите“ што се во затвор се лоши луѓе со скриени намери ни укажува колку општеството е грубо и немилосрдно кон нив.

³ Повеќето луѓе што не биле во контакт со овие лица сметаат дека криминалецот не е како нас, *останатите*.

Овде влегува процесот на ресоцијализација, кој треба да им помогне да ги изградат своите ставови и вредности и да им каже дека некој сепак мисли на нив, што е од особена важност за зајакнување на нивната мотивација за промена. Внатрешните карактеристики што ги поседува индивидуата не се толку цврсти за да може да се одбрани од постојаните напади на средината, и секоја позитивна критика (или негативна, во зависност од ситуацијата) многу лесно може да влијае и да го одреди нејзиното натамошно дејствување и преземените акции во иднина. Затоа, секоја помош во затворот е добредојдена – библиотеката е место каде што можат интелектуално да се надградат, издавањето осуденички весник е место каде што можат да ја вложат својата имагинација, зашто работниот ангажман им помага да излезат од монотонијата и од негативните мисли во целодневното престојување во одделението за престој, и сето тоа да биде надополнето со практично планирање на затворската казна со одредени програми, што ќе биде спроведено од страна на вработените во Секторот за ресоцијализација на дадениот затвор.

Теоријата на ресоцијализација се заснова врз идејата дека криминогеното поведение е научено поведение, а се учи преку интеракција на индивидуата со нејзиното окружување, и како такво може и да се промени. За таа цел, во затворите се изработуваат програми (соодветни на стилот на учење и интелектуалните капацитети на осудениците) што се обидуваат да ги доведат во ред искривените перцепции на индивидуата. Овие перцепции, што уште се нарекуваат и когнитивни дисторзии, се јавуваат поради најразлични причини во процесот на социјализација и понатаму се причина за појава на девијантно поведение. Со други зборови, погрешниот начин на размислување и поимање на работите може да доведат до ситуација да се однесуваме спротивно од она што е општествено прифатливо.

Верувам дека секој од нас во одредена ситуација се однесувал на начин за кој подоцна се покајал и се чувствувал непријатно. Можеби не во сите, но во повеќето од овие случаи се работи за дисфункционално размислување. Во основата, се работи за автоматски мисли што се појавуваат афектно. Тешко е овие мисли да се стават под контрола бидејќи се резултат на појавата на одредени емоции. Овие мисли можат да бидат мислење „сè или ништо“, прекумерна генерализација за настанот, дисквалификување на

позитивното, извлекување пребрзи заклучоци, преувеличување или минимизирање, емоционално размислување итн.

Целта на програмите за ресоцијализација е да ги најдат причините за појавата на овие дисфункционални мисли што водат кон престапничко поведение кај поединците и да работат на нив. Имено, однесувањето не се случува тукутака, туку секогаш има причина за тоа. Станува збор за причинско-последична врска што е поттикната од некој тригер-настан. Поради искривените перцепции на индивидуата создавани подолго време во процесот на примарна социјализација, „криминалниот ум“ овој тригер-настан го перципира поинаку од „нормалниот“, или „обичниот“, па, следствено на тоа, реагира различно од останатите. Планот на затворска казна кон него би требало да вклучи подобрување на когнитивните процеси, искоренување на прокриминогените ставови, подобрување на менталното здравје и подобрување на социјалните односи со другите, стекнување образовни и социјални вештини и друго. Овие процеси на работа со т.н. криминални умови зависат од затворот и од државата.

Семејството, училиштето, групата врсници и медиумите се можеби главните извори на погрешна социјализација, но понекогаш тоа го прави и системот со стигматизација на сиромашните и на престапниците, и со нивно исклучување од нормалните општествени текови. Овие лица не треба да бидат оставени сами на себе и треба да се преземат барем минимални напори за да им се укаже дека не се заборавени и отфрлени. Начинот на постапување со нив е премногу тежок, бидејќи секоја ризична група во себе веќе има инкорпорирано смисла за девијантно поведение, односно голем број од нејзините членови се „личности со криминогено формирано однесување“. Колку за пример, замислете си вие (во овој случај престапникот) да бидете убеден верник (или поклоник на одредена идеологија), а некој постојано ве убедува дека Бог не постои и дека верувањето дека постои е погрешно. Дали би било лесно да се откажете од тоа само затоа што некој што е од различен социјален слој, етничка група или раса, ве убедува во тоа? На тој начин и со истиот интензитет, погрешно социјализираните лица веруваат во СВОИТЕ вредности што ги вовеле во нивниот морален систем и обидот за нивно поништување е тежок за остварување. Затоа, во работата со загрозените лица се вклучуваат и социјални работници што се блиски на заедницата со која работат, кои одлично го познаваат

нивниот живот и околностите во кои пораснале. Да не заборавиме: криминалното дело е акт на насилство (врз законот), и треба да се обрне посебно внимание на причините што го предизвикале кршењето на законот. Односно, бидејќи нападот врз жртвата се смета за напад врз општеството, треба да ги побараме причините поради кои прекршителот не се согласува со општествените норми.

Овие причини, како што истакнав, најмногу ги знаат работниците што искусно се вклучени во работата со ризичните групи. Овие работници оперираат со ризичните групи за кои се верува дека е можно да постапат погрешно пред законот. Ризични групи се младите лица, лица што потекнуваат од растурени семејства, лица што доаѓаат од сиромашните краеве од градот, лица што веќе пројавиле негативно поведење и кон кои се преземени воспитно-поправни мерки, зависници од дрога и алкохол итн. За спроведување на овие програми потребна е цврста социјална политика и истрајност од страна на државата, бидејќи преземените напори често не го даваат потребниот резултат. Одврзаните раце на социјалните работници значат многубројни советувалишта за млади, тргнувајќи од семинари во средните училишта до организирање одржливи кампањи, потоа полициски патроли и тренинзи за работа што се дел од мерките што треба да се преземат за превенција од криминалот пред тој да се случи, прес-конференции за јавноста подобро да се запознае со опасностите од современиот начин на живот, организирање заштита за потенцијалните жртви, демотивација на потенцијалните криминалци, образование на лицата од ризичните групи, програми во сиромашните краеве и во растурените семејства, програми за успех во училиштата, религиозни студии, терапии за справување со гневот, третмани за дрога и алкохол, и други активности. И сето тоа пред потенцијалниот криминален ум да се развие во професионален криминалец.

Многу од овие иницијативи се случуваат и во затворите откако криминалците веќе го направиле делото. Семејните конференции, конференциите помеѓу жртвите и криминалците итн., можат да бидат набљудувани и како аспекти на казнувањето, и Волгрејв ги нарекува „ресторативна правда“ (Walgrave, 2008). Тие треба да послужат за соочување на поединецот со последиците од неговиот акт и за полесно разбирање на негативните аспекти од него. Сепак, овие програми сè уште немаат заземено преголем обем и често функционираат како програми во одредени затвори. Дел од нив се прелеваат

надвор од институциите и се третирали како не институционални програми, бидејќи на тој начин пристапот кон ризичните групи е поприфатлив за нив.

Преземањето каква било активност на ова поле е од исклучителна важност за голем број осуденици и во претпеналниот и во постпеналниот период, бидејќи им укажува дека општеството не се откажало од нив. Овие иницијативи, сè додека не се површни, ѝ даваат мотивација на дадената популација за натамошен прогрес во развивањето на сопствената свест за туѓото добро и на вербата за позитивните вредности на животот. Овој процес не е едноставен. Во работата со осудениците ништо не е едноставно, како на филмовите што често завршуваат со среќен крај. Доколку не се преземе иницијатива, по издржувањето на казната затвор, осуденикот повторно ќе се најде на улица соочен со истата дилема од пред влегувањето во затвор. Доколку не му се овозможи третман, односно доколку со него не се работи од превоспитен аспект, но и доколку надворешните услови за него се неповолни, што мислите, кој ќе биде неговиот повторен избор?

Како вработен во една од нашите институции во кои се спроведува процесот на ресоцијализација, сведок сум на општата практика дека по напуштањето на затворот на поранешниот осуденик не му се дава конкретна помош. Не паушална, туку практична. Не е тоа случај само во Р. Македонија, тоа се случува насекаде во светот, и виновник за тоа не е државата, туку многу често е „цивилното општество“ – обичниот граѓанин на кој му е наметнато верувањето дека на човекот што бил во затвор не може да му се верува. Тоа експлицитно го образложува Darrowсо ставот дека „кога затворската казна ќе заврши, осудениот го напушта затворот. Нему му се дава нова облека што го открива неговиот бекграунд и што ќе биде неупотреблива по првиот дожд и 10 долари во готово. Неговото наследство и тешката средина го издаваат. Сега е слободен, но нема каде да оди. Како и секое ослободено животно, го носи своето наследство назад. Што би можел друго да направи. Неговите стари пријатели се единствените што го дружат и што го разбираат. Кога има криминал за кој сторителот не е пронајден, сите очи се вперени во него“ (Darrow, 1922:122). Односно, „отпуштениот затвореник е гледан на сосема поинаков начин. Тој е секогаш под сомнение. На најмалата провокација, го потсетуваат на неговото минато. Општеството не може да биде единствениот виновник за тоа. Се знае дека осудениот еднаш веќе паднал, згрешил. Учењето е дека овој пад е резултат на неговата морална

деликвенција. Тоа натаму влијае врз неговото вработување и го става во подредена позиција во однос на неговите сограѓани, но и го става во мисла дека светот е против нив и дека криминалот е единственото нешто што им преостанува. Не е тешко да се сфати како луѓето стануваат повторници во ваква ситуација. Тешко е да се разбере како не стануваат“ (Darrow, 1922:232).

Затоа, **казнувањето мора да биде осмислено и да биде концепт**, односно да води кон одредени акции што ќе дадат конкретен резултат. Осмислувањето стратегија што води не само кон вистинска стручна елаборација на личноста на престапникот, туку и кон планска и практична работа со него, несомнено може да даде конкретни и извонредни резултати. Меѓутоа, сведоци сме дека постои преголема и многу често непотребна административна (а не конкретна) работа и постои преголема ригидност во реализираните чекори од страна на државата, но тоа не е дел од оваа тема и за тоа ќе зборуваме во некоја наредна пригода.

Зошто велам „концепт“? Затоа што престапничкото поведение може да се предвиди и може навреме да се реагира тоа да не исплива на површина. На пример, докажано е дека одредена форма на поведение и одредена форма начин на живот водат кон криминал, и за тоа се даваат конкретни примери –алкоголизмот е најчесто поврзан со насилничко однесување, наркоманијата со кражби, итн. Затоа, преземените активности што водат кон проучување на личноста на престапникот воопшто не се наивни и имаат огромно значење во процесот на преиспитување на грешките на системот и во изнаоѓањето најдобри решенија за нивна поправка. Реалноста што треба да ја прифатиме е дека во голем процент тоа нема да се случи, за жал, но работата со криминалното поведение во теорија и во практика мора да биде сфатена како потреба на современото општество да воведи некаков ред во време кога се доведени во прашање дури и општите и најосновните вредности на кои почива тоа.

БИБЛИОГРАФИЈА:

- Cullen F., Gendreau P. (2000). Assessing Correctional Rehabilitation: Policy, Practice, and Prospects', in *Policies, Processes, and Decisions of the Criminal Justice System, Volume 3*.
- Darrow, Clarence (1922). *Crime: Its cause and treatment*. New York: Thomas Y Crowell Company.
- Rothman, D. (1971). *The Discovery of the Asylum: Social Order and Disorder in the New Republic*. Boston: Little, Brown.
- Walgrave, L. (2008). *Restorative Justice, Self-Interest, and Responsible Citizenship*. Devon: Willan Publishing.
- Гайдаров, К. (2007). *Криминалната личност: Генезис и феноменологија*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.

Aleksandar Koviloski, MA⁴

Ivana Stoimenovska, MA⁵

PERSONALITY OF THE OFFENDER

UDK number: 343.95-027.21

1.04 Professional Article

Abstract

The main topic in this article is the question of the criminal mind and the criminal behavior – can these be anticipated and how can we work on them? Authors stands out that even if we try to find the link between person's personality, social environment and crime and to use this connection to stop this process, in practice it is not so simple. Their statement about them is seen in today's administrative society between theory and practice which give us the opportunity to understand that criminal behavior cannot be underestimated with shallow research. Having in mind that, they are giving an example of how prison rehabilitation works with this category, about stigmatization and treatment programs in purpose of changing their behavior. Exploration of the criminal person gives us the answer that the "ordinary" society thinks the criminal behavior is a "being" outside us, a way far from our lives. Aspenologists, they stand out that the work on criminal conduct in theory and practice (through exchange the ideas and thoughts

⁴Employee in Central Macedonian Prison – KPU "Idrizovo", in the sector for rehabilitation where he works on the rehabilitation of the prisoner's behavior. Part of the working group of Macedonian Ministry of Justice which in the year 2014 created the General Criminological Program. Official executor and trainer for Cognitive-Behavioral Treatment in Macedonian prisons. Official sentence planning trainer and official prison conflicts management trainer in Macedonia. MA in Sociology of Culture (2013), at State Macedonian University "Ss. Cyril and Methodius".

⁵Employee in Central Macedonian Prison – KPU "Idrizovo", in the sector for rehabilitation where she works in the observation unit for sentence planning. Part of the working group of Macedonian Ministry of Justice which in the year 2014 created the General Criminological Program. Official executor and trainer for Cognitive-Behavioral Treatment in Macedonian prisons. Official sentence planning trainer and official prison conflicts management trainer in Macedonia. MA in Social Psychology, at "St. Kliment Ohridski" University in Sofia, Bulgaria.

between theorists and practitioners) must be an example of creating a good work and good results in the contemporary society.

Keywords: criminal mind, criminal behavior, prisoner, prison rehabilitation, prison programs, punishment.